

تاریخ فلسفه غرب ۶
عصر ایدئالیسم آلمانی

مجموعه فلسفه غرب | ۶۴ |

این کتاب ترجمه‌ای است از:
Routledge History of Philosophy, Volume VI
The Age of German Idealism

تاریخ فلسفه غرب ۶

عصر ایدئالیسم آلمانی/ ویراستاران رابرت سی. سالمن، کتلین ام. هیگز

مترجم: سیدمسعود حسینی

تهران: حکمت، ۱۳۹۵، ۶۰۸ صفحه

شابک دوره: 978-964-244-080-1، ج ۶: 978-964-244-157-0

عنوان اصلی: The Age of German Idealism

فلسفه آلمانی -- قرن ۱۸م.

فلسفه آلمانی -- قرن ۱۹م.

ایده‌آلیسم -- تاریخ -- قرن ۱۸م.

ایده‌آلیسم -- تاریخ -- قرن ۱۷م.

سالمن، رابرت سی.، ۱۹۴۲-م.، ویراستار؛ Solomon, Robert C.

هیگز، کتلین ماری، ویراستار؛ Higgins, Kathleen Marie

حسینی توشمانلو، سیدمسعود، ۱۳۶۶-، مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴/ع ۶/ب۲۶۱۵

رده‌بندی دیویی: ۱۴۱/۰۹۴۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۱۱۴۸۵۲

تهران، خیابان انقلاب، ابتدای ابوریحان، شماره ۹۴، پست ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۶
تلفن: ۶۶۴۶۱۲۹۲ / ۶۶۴۱۵۸۷۹ / ۵۰۰۰۰۰۰۰
سامانه پیام کوتاه: ۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷
www.hekmat-ins.com
info@hekmat-ins.com

تاریخ فلسفه غرب ۶: عصر ایدئالیسم آلمانی
ویراستاران: رابرت سی. سالمن و کتلین ام. هیگینز

مترجم: سید مسعود حسینی

ویراستار: محمد مهدی اردبیلی

چاپ اول: ۱۳۹۵ ش. / ۱۴۳۷ ه. ق.

شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۶-۲۴۴-۱۵۷-۰

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه فرهنگی هنری حکمت
چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر کیمیای حضور

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است)

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتوکپی،
الکترونیکی، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

قیمت: ۴۸۰۰۰ تومان

فهرست

۹	یادداشت مترجم
۱۳	مقدمه سرویراستاران
۱۷	معرفی نویسندگان
۱۹	گاه‌شماری
۳۳	پیش‌گفتار / رابرت سی. سالمن و کسین ام. هیگینز
۳۹	۱. از لایب‌نیتس تا کانت / لوئیس وایت‌بک
۸۵	۲. انقلاب کوپرنیکی کانت / دنیل بونواک
۱۲۱	۳. فلسفه اخلاق و فلسفه سیاسی کانت / دان بکر
۱۶۵	۴. کانت: نقد قوه حکم / پاتریک گاردینر
۲۱۳	۵. فیثته و شلینگ: دوره ینا / دنیل بریزیل
۲۶۷	۶. پدیدارشناسی روح هگل / رابرت سی. سالمن
۳۱۳	۷. منطق و فلسفه ذهن هگل / ویلم دوریس
۳۶۳	۸. هگل، روح، و سیاست / لنو راج
۴۱۱	۹. هگلی‌های جوان، فویرباخ، و مارکس / رابرت نولا
۴۶۳	۱۰. آرتور شوپنهاور / کتلین ام. هیگینز
۵۰۵	۱۱. یأس نظری کی‌یرکگور / جودیت باتلر
۵۴۷	شرح اصطلاحات
۵۵۷	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۵۷۷	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۵۹۹	نمایه

یادداشت مترجم

«عصر ایدئالیسم آلمانی» که سزاوار است آن را «عصر طلایی فلسفه آلمانی» بنامیم، با تولد لایبنیتس به سال ۱۶۴۶ — و هم‌بسا با زایش ایده «مونا» روحانی در اندیشه وی که مبنای جهان‌پدیداری است — آغاز می‌شود. (اگر فلسفه نیچه و نهضت نوکانتی اواخر قرن نوزدهم و جنبش پدیدارشناسی راسخ‌تری را در نظر بگیریم، باید بگوییم که «ایدئالیسم آلمانی» مستثنا کنیم) با مرگ هگل به سال ۱۸۳۱ به «پایان» یا به «اوج» خود می‌رسد. در ظرف این بازه زمانی، روح بشر اروپایی به بنان استلا دست یافت و، از حیث فلسفی، به چنان شکوفایی و بالندگی خیره‌کننده‌ای نایل آمد که اثر آن را با فلسفه یونانی عصر باستان قیاس کنیم کسی با ما مخالفت نخواهد ورزید.

کتابی که در دست دارید روایتی است از سیر اندیشه آلمانی از لایبنیتس تا کی‌یرکگور. در این کتاب، نخست با اندیشمندانی آشنا می‌شویم که پایه‌های اندیشه آلمانی را در اواخر قرن هفدهم و اوایل قرن هجدهم بر پا کردند. زمینه را برای رشد اندیشه فلسفی مهیا ساختند: اندیشمندان شناخته‌شده‌تری چون لایبنیتس، ولف و باومگارتن و متفکران ناشناخته‌تری چون لامبرت، تنس و مندلسون. سپس طی سه فصل بعدی، فلسفه نقدی کانت — آن‌گونه که در سه نقد وی به بیان درآمده است — شرح داده می‌شود. فصل پنجم به توضیح و تبیین شکل‌گیری آغازهای اندیشه ایدئالیستی محض نزد فیلسوفانی چون راینهولت، فیشته و شلینگ می‌پردازد. فصول ششم تا هشتم به توصیف و ایضاح وجوه عمده «ایدئالیسم مطلق» هگل — از منظر سه اثر اصلی او، پدیدارشناسی روح، علم منطق، و فلسفه حق — اختصاص دارد. فصل نهم وضعیت اندیشه آلمانی پس

از مرگ هگل و خیزش هگلی‌های جوان، فویرباخ، مارکس و انگلس را مورد بررسی قرار می‌دهد. و سرانجام در فصول دهم و یازدهم شرحی از فلسفه‌های شوپنهاور و کی‌یرکگور به دست داده می‌شود.

با این همه ذکر این نکته ضروری است که «عصر ایدئالیسم آلمانی» نه صرفاً محدود به اندیشه فیلسوفان این عصر است نه اینکه خود این فیلسوفان چنین اندیشه‌ای در سر داشته‌اند. آنچه در کتاب حاضر غایب است «جنبش رمانتیک آلمانی» است که نه تنها از حیث ارتباط تنگاتنگش با اندیشه ایدئالیستی آلمانی، بلکه همچنین از طریق نزدیکی و دوستی مسیحیم شعران و نویسندگان و اندیشمندان «رمانتیک» با فیلسوفانی که نماینده این اندیشه ایدئالیستی هستند، نقشی بی‌بدیل در شکل‌گیری آنچه ما «عصر ایدئالیسم آلمانی» می‌نامیم ایفا کرده است. می‌گویند فیخته نخست سر آن داشته که نویسندگی پیشه کند و حتی رمانی به نگارش درآید؛ چنان‌که مشهور است، شلینگ و هگل نه تنها مدتی با فریدریش هولدرلین فیلسوف و شاعر هم‌اتاق بوده‌اند، بلکه سالیان سال با نامه‌نگاری‌های مداوم اندیشه‌هایشان را با یکدیگر رد و بدل ساخته و از یکدیگر تأثیر پذیرفته‌اند؛ و مهم‌تر از همه اینکه، مرادفات عمیق شلینگ با حیات، رمانتیک‌ها و به‌ویژه با برادران شلگل، مدخلی برای ورود اندیشه‌های رمانتیک به قلمرو ایدئالیسم آلمانی بوده است. غرض اینکه، شرح و توصیف «عصر ایدئالیسم آلمانی»، که حوره‌های گوناگونی چون فلسفه و شعر و ادبیات را در برمی‌گیرد، پژوهش و کوشش بسیار عظیم‌تری می‌طلبد که شاید در چندین مجلد نیز نتوان حق آن را به‌درستی ادا کرد.

نکته دیگری که جا دارد در اینجا متذکر شویم، فقدان فصلی در باب فریدریش نیچه در کتاب حاضر است. اگرچه نمی‌توان نیچه را در زمره فیلسوفان «ایدئالیست» جای داد، لیکن دست‌کم به لحاظ نسبت وی با سنت ایدئالیسم آلمانی — چه به لحاظ ایجابی یعنی به واسطه تأثیرپذیری مستقیم او از شوپنهاور (و گاه از کانت و هگل)، و چه به لحاظ سلبی، یعنی به واسطه نقدهای وی بر کل سنت ایدئالیستی آلمان — می‌توان گفت که سزاوار می‌بود فصلی راجع به او نیز در این کتاب گنجانده شود. به‌ویژه از این جهت که مارکس و کی‌یرکگور را نیز (که فصولی در این کتاب به آن‌ها اختصاص یافته است) نمی‌توان به‌درستی در سنت ایدئالیسم آلمانی جای داد، علی‌رغم اینکه هر دوی آنها از هگل بسیار تأثیر پذیرفته‌اند.

نمی‌دانم ترجمه و انتشار آثاری از این دست در حالی که در زبان فارسی از بسیاری از آثار دست‌اول فیلسوفان ایدئالیست آلمانی بی‌بهره‌ایم کار درست و سودمندی است، یا خیر.

آیا می‌توان منتظر ماند تا همه آثار دست‌اول به فارسی ترجمه شوند؟ آیا ترجمه چنین شرح‌هایی به فهم ما از آن آثار کمک می‌کنند یا ما را از آنها دورتر می‌کنند؟ به نظر من، تا زمانی که آن‌ها را با ترجمه‌هایی دقیق و پژوهشگرانه وارد زبان فارسی نکنیم، پادرها خواهیم بود و هیچ معیار و سنجۀ فراگیری برای سنجش این شرح‌ها نخواهیم داشت. با وجود این، اقدام به ترجمه این اثر پیشاپیش حاکی از آن است که چنین کاری را چندان هم بی‌وجه نمی‌دانم. در نهایت، می‌توان بگویم که این مسیری است که باید به طرزی موازی طی شود: در کنار ترجمه و تألیف کتاب‌هایی درباره فیلسوفان سنت ایدئالیسم آلمانی، باید زبان فارسی را تدریجاً با آثار این سنت نیز آشنا کرد.

مجموع مطالبی که در کتاب حاضر گنجانده شده‌اند درکی نسبتاً جامع و عموماً عمیق از فیلسوفان مورد بحث دست می‌دهند. با وجود اینکه هیچ یک از نویسندگان این مجلد از موضعی کاملاً بی‌طرفانه و توصیف‌اندیشه فیلسوفان نپرداخته‌اند — و گاه می‌توان حتی در مورد برخی از تفاسیرها و تفسیرهایشان چون و چرا کرد — می‌توان مدعی شد که اقدام به ترجمه و نشر این کتاب، اقدام سودمند بوده است، به‌ویژه از این جهت که مباحث مطرح‌شده در آن بسی فراتر و گام عمیق‌تر از آن چیزی است که عموماً در تواریخ فلسفه می‌توان یافت.

مجموعه تاریخ فلسفه راتلج پیشاپیش برای دانشجویان و اساتید فلسفه مجموعه‌ای نام‌آشناست. اکنون که ترجمه فارسی آن در اختیار خوانندگان قرار می‌گیرد امیدوارم حاصل کار باب طبع خوانندگان عام و فراخور نیاز دانشجویان و اساتید فلسفه باشد. و دو نکته پایانی: زحمت ویرایش این کتاب را دکتر محمد مهدی اربابینی کشیده است. از این بابت از او سپاسگزارم. ضمناً کلیه پانویس‌ها از مترجم فارسی است.

سیدمسعود حسینی

بهار ۱۳۹۴

مقدمه سر ویراستاران

تاریخ فلسفه چنانچه از پیش روی می آید، نشان دهنده پیوند دورشته بسیار متفاوت است که هر کدامشان قیودی جدی را بر دیگران بار می کنند. تاریخ فلسفه در مقام فعالیت در حوزه تاریخ اندیشه ها، نیازمند این است که فرد به «سویری از دوران» دست یابد، یعنی به فهم جامعی درباره نحوه نگرش متفکران دوران به مسائلی که در صدد حل شان بودند، چارچوب های مفهومی ای که در آنها به این مسائل می پرداختند، پیش فرض ها و اهداف ایشان، نکاتی که از آنها غفلت ورزیده اند و لغزش هایشان. اما در مقام فعالیت در حوزه فلسفه، بسی بیش از وظیفه توصیفگری بر عهده داریم. کوشش های ما دارای جنبه انتقادی سرنوشت سازی هستند: ما به همان اندازه که به شکل گیری یک استدلال توجه داریم، در پی بران افکندن آن نیز هستیم، و به همان اندازه که به تبعات آن استدلال بر مسائلی که هنوز دغدغه آنها را داریم، توجه نشان می دهیم، جویای تأثیرات احتمالی آن بر تطور فکر فلسفی نیز هستیم.

بنابراین، لازم است که نویسندگان تاریخ فلسفه به توازنی ظریف دست یابند. ما آثار تاریخ فلسفه را با بهره مندی کامل از وقوف بعد از وقوع می خوانیم. می توانیم دریابیم که چرا مساهمت های جزئی، جزئی ماندند و نظام های بزرگ کجا از پا درآمدند: گاه بر اثر فشارهای درونی، گاه به دلیل شکست در غلبه بر مانعی برطرف نشدنی، گاه به جهت تحولات شگرف تکنولوژیک یا جامعه شناختی و غالباً تنها به سبب دگرگونی در مذهب یا علائق فکری. با این همه، ما به جهت دغدغه فلسفی مدامی که نسبت به بسیاری از همین مسائل داریم، نمی توانیم بی غرضانه به این کارها بنگریم. می خواهیم بدانیم از این شکست های کوچک یا باشکوه چه درس هایی باید بیاموزیم. بارها می شود که می خواهیم از وجود مناسبتی معاصر

در نظریه‌ای مغفول دفاع کنیم، یا این امر را مد نظر قرار دهیم که آیا «شکست باشکوه» واقعاً یک شکست بوده است یا آنکه ایده‌ای فراتر از زمانه و شاید حتی فراتر از پدیدآورنده‌اش در میان بوده است.

بنابراین، ما — بسیار شبیه به «مترجم ریشه‌ای»^۱ افسانه‌ای که فیلسوفان امروزی را سخت شیفته خود کرده — می‌کوشیم تا افکار هر نویسنده را هم از منظر او و هم از منظر فرهنگ زمانه‌اش، و در عین حال، از منظر خود و فرهنگ خودمان بفهمیم. این کار می‌تواند وظیفه دشواری باشد. بسیاری اوقات به جهت شدت علائق فلسفی‌مان، در پیگیری وظیفه تاریخی ناکام می‌مانیم یا به دلیل غرق شدن در رسالت تاریخی، از علائق فلسفی‌مان باز می‌مانیم. اما ماهیت فلسفه به گونه‌ای است که ناگزیر باید بر هر دو فن مسلط باشیم. زیرا یادگیری تاریخ فلسفه تنها یک سرگرمی جانش برانگیز نیست، بلکه عنصری ضروری در یادگیری ماهیت فلسفه — و در فهم این مرکز فلسفه چگونه پیوندی تنگاتنگ با تاریخ و علم دارد و در عین حال، از آن دو متمایز است — به شمار می‌رود.

این تاریخ فلسفه بررسی و بی‌پایان‌نگرانه‌ای را از تاریخ فلسفه غرب از آغاز تا عصر حاضر به دست می‌دهد. هدف از نگارش ما برعه این است که همه جریان‌های مهم فلسفی به دقت مورد بحث قرار گیرند و در عین حال بیشتر به افرادی پرداخته شده است که، به اجماع همگان، فیلسوفان بزرگ به شمار می‌آیند. اما بهر حال، هیچ‌کس از قلم نیفتاده‌اند و امیدواریم که خواننده بتواند در این تاریخ ده جلدی، دست کم اطلاعاتی پایه‌ای را درباره هر فیلسوف مهم گذشته و حال بیابد.

تفکر فلسفی جدا از دیگر فعالیت‌های انسانی رخ نمی‌دهد. در این تاریخ کوشیده‌ایم فیلسوفان در بستر فرهنگی و، به‌ویژه، علمی روزگارشان قرار گیرند. در واقع، برخی از فیلسوفان فلسفه را صرفاً فرع بر علوم طبیعی می‌دانند؛ اما حتی اگر این دیدگاه را نپذیریم، باز هم به سختی می‌توان تأثیر عظیم علوم را بر آنچه امروزه فلسفه به‌شمار می‌رود، انکار کرد، و مهم این است که این تأثیر را به روشنی باز نمایانیم. البته هدف ما در این مجلدات تنها این نبوده است که فهرستی از عوامل تأثیرگذار بر تفکر فلسفی را ثبت کنیم. فلسفه رشته‌ای با معیارهای خاص خود برای مباحثه و استدلال است و دغدغه اصلی این تاریخ فلسفه هم مطرح کردن شیوه‌هایی است که استدلال‌ها از طریق آنها شرح و بسط می‌یابند.

۱. درباره ترجمه ریشه‌ای، نگاه کنید به بخش «تعبیر و ترجمه» از فصل اول مجلد دهم.

در سخن گفتن از «آنچه امروزه فلسفه به‌شمار می‌رود»، چه‌بسا چنین القا کرده باشیم که اکنون، دیدگاه واحدی دربارهٔ چیستی فلسفه وجود دارد. بی‌گمان این‌گونه نیست، بلکه بر عکس، در میان کسانی که خود را فیلسوف می‌نامند، اختلاف‌نظرهایی جدی دربارهٔ ماهیت فلسفه وجود دارد. این اختلافات در حال حاضر، در دو مکتب فکری اصلی که معمولاً با عناوین فلسفه «تحلیلی» و فلسفه «قاره‌ای» توصیف می‌شوند، بازتاب یافته‌اند. نیت ما سرویراستاران مجموعه تاریخ فلسفه آن نیست که در این نزاع، جانب یکی را بگیریم، بلکه موضع ما موضع تساهل است و امیدواریم این مجلدات در شکل‌گیری فهمی از این امر که چگونه فلاسوفان به مواضع کنونی‌شان رسیده‌اند، نقشی ایفا کند.

یک تمسیح پایانی. مدت‌هاست که فلسفه رشته‌ای کاملاً فنی با واژگان تخصصی ویژه خویش بوده است. قصار بر این است که مخاطب مجموعه تاریخ فلسفه نه فقط متخصصان بلکه خوانندگان سررمی نیز باشند. به این منظور، ما کوشیده‌ایم اطمینان حاصل کنیم که هر یک از فصول به‌شیوه‌ای قابل‌فهم به‌پسته شده است؛ و چون گریزی از اصطلاحات فنی نیست، واژه‌نامه‌ای تخصصی برای هر مجلد تنظیم گشته است. امیدواریم که از این رهگذر، این مجموعه در شکل‌گیری فهم عمیق‌تری از فلسفه، حوزه‌ای که برای همهٔ اهل فکر دارای اهمیت والایی است، سهم باشد.

جی. ایچ. آر. پارکینسون
اس. جی. شانکر